

Słowa z automatu

Piątek, 18 Grudnia, 15:46

O *-matach* „dawcach” i *-matach* „biorcach”

„Mężczyźni przy automacie z papierosami”, 1974, Narodowe Archiwum Cyfrowe

W poniedziałkowym [felietonie](#) pisaliśmy o dużej (i wciąż się powiększającej) rodzinie *-matów*. Do [paczkomatów](#) czy [biletomatów](#) już się przyzwyczailiśmy, trochę mniej do [chlebomatów](#), [kaczkomatów](#), [zniczomatów](#), nie wspominając o [wódkomatach](#). Pewnie jeśli pojawią się kiedyś jakieś inne, podobnie działające urządzenia, to ich nazwy też będą się kończyć częścią *-mat*. Konstrukcje z tym elementem są zresztą całkiem funkcjonalne – bez trudu rozpoznajemy ich znaczenie. Wyobraźmy sobie, dajmy na to, taki... *czekoladomat*. Od razu wszystko jasne – i dla wszystkich łasuchów, którzy bezbłędnie odczytają sens tej nazwy, i dla językoznawców, którzy z satysfakcją odnotują kolejny neologizm realizujący tendencję do automatyzacji technik słowotwórczych (o tendencji tej pisaliśmy już przy okazji omawiania [grobingu i innych -ingów](#)).

Zauważmy przy okazji, że neologizmy z częścią *-mat* to w większości nazwy urządzeń, które coś nam dają (częściej: sprzedają), czyli my jesteśmy „biorcami” – z bankomatu bierzemy gotówkę, z chlebomatu – chleb, z cukierkomatu – cukierki. Jako ciekawostkę można przytoczyć jeszcze *ziemniakomat*, urządzenie wymyślane podobno w Czechach (i wcale nie skomplikowane, bo jak wyjaśniają pomysłodawcy, jeśli ktoś chce kupić ziemniaki, po prostu „musi wejść do stodoły, ze ściany której wystaje rura” [\[źródło\]](#)).

Ale oczywiście są też automaty, które niczego nam nie dają, lecz to my coś w nich umieszczamy – np. [wpłatomat](#), do którego wpłaca się pieniądze. Nas zainteresowały nazwy wpłatomatów wykorzystywanych od niedawna przez niektóre instytucje charytatywne. W naszym słowniku odnotowaliśmy więc takie neologizmy, jak [datkomat](#), [ofiaromat](#), [donacjomat](#) czy [tacomat](#) (ostatnie urządzenie bywa też nazywane [e-tacą](#) lub [elektroelektroniczną tacą](#)). Tej nowej grupie *-matów* przyjrzymy się w najbliższym tygodniu.

[Barbara Pędzich](#)

